

Utemeljena
Hrvatska akademija odgojnih znanosti

Reprezentativna ustanova znanosti i istraživanja u odgoju i obrazovanju

Ostvarena davna misao i najnovija potreba

27. prosinca 1991. godine utemeljena je u Zagrebu, u zgradi Hrvatskog učiteljskog doma, **HRVATSKA AKADEMIJA ODGOJNIH ZNANOSTI**. To je "nezavisna i neprofitabilna društvena organizacija znanstvenih djelatnika" (članak 1.), koja "svojom aktivnošću nastavlja duhovne tradicije znanstvenih istraživanja odgoja u Hrvatskoj i međunarodne suradnje na tom polju, posebice u Hrvatskom pedagogijsko-književnom zboru od njegovih početaka 1871. godine, i u drugim organizacijama među kojima je njen neposredni prethodnik Sekcija za metodiku Društva sveučilišnih nastavnika u Zagrebu" (članak 2.).

Cilj Akademije je "poticanje i provođenje interdisciplinarnih istraživanja, širenje znanstvenih spoznaja o odgoju i unapređenje odgojne djelatnosti" (članak 9.). Njezino programsko utemeljenje i praktične težnje jesu "unapređivanje i razmjena znanstvenih spoznaja o odgojnoj djelatnosti s gospodarski i demokratski najrazvijenijim zemljama svijeta u suradnji s nacionalnim i međunarodnim udruženjima za odgojna istraživanja" (članak 2.).

Članstvo u Akademiji može steći "znanstvenik koji svojim djelovanjem pridonosi unapređenju teorije i prakse odgoja". Članstvo može biti redovito, suradno, počasno i podupirujuće (čl. 11.).

Akademija zasad predviđa **četiri odjela**: za filozofiju i teologiju odgoja, za povijest pedagogije i školstva u Hrvatskoj, za interdisciplinarna istraživanja i sustav odgojnih znanosti, te za metodiku.

Utemeljiteljskoj skupštini prisustvovalo je 45 sudionika. Uvodnu riječ uputio je *dr. Marko Pranjić* predsjednik Sekcije za metodiku Društva sveučilišnih nastavnika u Zagrebu. On je naglasio neke momente koji su prethodili osnivanju Hrvatske akademije odgojnih znanosti, prije svega ozbiljnu pripremu unutar Sekcije za

metodiku, što se očitovao u plodnim diskusijama prilikom izrade Statuta, gdje je došla do izražaja široka lepeza mišljenja, nikla iz naše situacije kao i sagledavanje dosad postignutih rezultata sličnih ustanova u svijetu. Pranjić ističe kao "vrhovno načelo interdisciplinarnost" koja se očituje ne samo u programu već i u sastavu članstva, a nadamo se i u rezultatima rada ove ustanove. Druga znakovita oznaka jest "izvornost, autohtonost" ove inicijative, začete već utemeljenjem HPKZ-a ali tek danas ostvarene. Glavnu riječ u svemu tom poslu imao je Osnivački odbor, koji je i pripremio ovu Skupštinu.

Moderator skupa, tajnik Sekcije, *dr. Ivan Biondić* uputio je pozdrave časnoj gospođi, izdvojivši posebno *dr. Stojana Kneževića*, predsjednika Hrvatske akademije medicinskih znanosti, jedine do sada strukovne akademije u nas, zatim doministra prosvjete, kulture i športa *dr. Stjepka Težaka*, *dr. Mladena Barkovića* iz Glavnog stožera Republike Hrvatske, predstavnika HPKZ-a *mr. Stjepana Jakopovića*, gospođu *Mirjanu Špoljar*, predsjednicu Nezavisnih sindikata osnovnog školstva Hrvatske.

Pozdravnu riječ skupu uputio je *dr. Stojan Knežević*, predsjednik Hrvatske akademije medicinskih znanosti, koji je iznio kratku kronologiju te ustanove (starije od one u Velikoj Britaniji i SAD-u), osnovane 1961. najprije kao "Komisija za istraživanje i znanstveni rad", koja je kasnije prerasla u HAMZ. Motivi osnivanja HAMZ-a, ističe Knežević, bili su u tome što je, zbog svoje ideološke i programske orijentacije, "JAZU bila daleka i nedostupna za naše kadrove". Knežević je izrazio radost što se sada osniva HAOZ, "bratska akademija čije osnivanje pratimo sa srećom i zadovoljstvom", a uskoro će, veli, biti potrebno "uspostaviti zajednicu ovakvih akademija".

Dr. Vlatko Previšić, pročelnik Odsjeka

za pedagogiju Filozofskog fakulteta, istakao je da ovaj Odsjek uskoro slavi stogodišnjicu postojanja (osnovan 1893) i da danas ima puno razloga za radost. Naglasio je zatim da HAOZ izrasta iz korijena HPKZ-a, ali nije njemu konkurentska, budući je znanstvena institucija, dok HPKZ ostaje strukovno udruženje. No HAOZ se ne treba bojati "kreativne borbe mišljenja, nego poraditi na promicanju ljudi i centara kako bi bio hrvatska, a ne samo zagrebačka akademija".

Doministar prosvjete, kulture i športa *dr. Stjepko Težak* jezgrovito sažima ideal HAOZ-a: "ukorijenjeni u našoj odgojnoj misli u prošlosti, stvarati vlastitu pedagošku viziju odgoja i školstva". Izražava zadovoljstvo što Osnivački odbor nije nasjeo "napasti pomodarstva", da akademiju nazove "edukacijske znanosti", nego je predložio klasični hrvatski naziv "odgojne znanosti". Pluralni oblik "znanosti" a ne "znanost" priziva interdisciplinarnost, tj. zastupljenost i suradnju svih disciplina koje se bave odgojem, kao osnovni pristup, a odgojne znanosti opet moraju biti u skladu sa svim ostalim znanostima. Na tom putu izražava čestitku i uspjeh.

Moderator čita pozdrave i poruke onih koji su željeli ali nisu mogli biti prisutni: *V. Mužića*, *V. Puževskog*, *B. Bošnjaka*, *L. Bognara*. Upućuje se i telegram najstarijem (94 god.!) hrvatskom pedagogu *dr. Mati Demarinu*.

Zatim slijede tri kratka referata. Najprije *dr. Nedjeljo Kujundžić* iznosi kratki pregled povijesti u kojoj se HAOZ ukorjenjuje i iz koje danas izrasta. Nakon pada Bachova apsolutizma u Hrvatskoj niču i cvjetaju kulturne i znanstvene ustanove: HNK, JAZU, brojni časopisi..., HPKZ, koji već od početka želi biti "pedagogijska akademija", ali se to, zbog niza povijesnih, kulturnih i ideoloških razloga, do danas nije ostvarilo. "HAOZ nije ni suprotnica, ni konkurentska ustanova HPKZ-u, nego korak u realizaciji želja i ciljeva iz 1871."

U povijesti HPKZ-a možemo razlikovati tri podrazdoblja:

1. "Hrvatsko prosvjetiteljstvo" za banovanja bana Mažuranića, gdje se već "in nuce" očituje interdisciplinarnost kao pristup, budući da su bili zastupljeni psiholozi i sociolozi i pedagozi i filozofi. Zbog intenzivne razmjene ideja i znanstvenih dostignuća s inozemstvom očitovao se i neka internacionalnost. Ispitivanja, istraživanja i organizacija školstva zasnivala se na objektivnim kriterijima. S tim u vezi dovoljno je spomenuti ideju formuliranu u Petrinji 1874. o jedinstvenoj osnovnoj školi.

2. Stručno-znanstvena etapa: Albert Bazala i Stjepan Matičević osnivaju prvo Pučko sveučilište, Jure Turić se može smatrati osnivačem naše andragogije, Ramiro Bujas s grupom psihologa osniva "Psiho-stanicu" za istraživanja, u filozofiji Pavao Vuk-Pavlović zastupa humanistički

pristup odgoju, prvi i jedini naš pedagog-akademik Stjepan Matičević predvodnik je originalnog smjera u pedagogiji te izgrađuje izvorni pedagoško školski sustav, zastupljena je i "radna" odnosno "aktivna" škola (Salih Ljubunčić, Ante De-frančeski, Josip Demarin...), a isto tako i druge pedagoške struje.

3. Treće razdoblje obilježeno je tra-gedijom 1945. iz koje se razvija "feudalno-ropski odnos i u pedagogiji" koja postaje "ancilla politicae". To je "pedagogija iz komiteta", koju zastupaju neki "travestiti", dotad inače uvaženi pedagozi, kao npr. Stevan Pataki. On 1951. piše knjigu koja u mnogo izdanja postaje "molitvenik boljševičke pedagogije". U tom kontekstu značajno je spomenuti da je časopis "Pedagoški rad" 1971. god. odlikovao sam Tito, a zašto (i zašto baš tada) nije teško dokučiti. No ti boljševički klišeji zapadaju u krizu posebno kad nove, mlade snage koje su studirale u inozemstvu, posebno preko prijevoda značajnih autora, uvode nove ideje, što je konačno dovelo do pada ideološkim monopolom ustrojene peda-gogije.

Pojedinci i grupe daju značajan dopri-nos. Tako rektor Zagrebačkog sveučilišta dr. Zvonimir Šeparović (sada ministar vanj-skih poslova Republike Hrvatske), u okvi-r Društva sveučilišnih nastavnika osniva Sekciju za interdisciplinarna istraživanja, a 1985. na Međunarodnom viktimološkom savjetovanju u Zagrebu, afirmira i novu disciplinu "pedagogijska viktimologija", što je vjerojatno prvi takav primjer u svi-jetu. Sada se naziru nove mogućnosti napretka i prosperiteta, čemu će doprini-jeti i utemeljenje HAOZ-a.

Dr. Nikola Pastuović nastavlja ovaj povijesni pregled dajući panoramni prikaz zbivanja na odgojno-obrazovnom po-dručju danas u svijetu. Kao prvo naglašava da se znanost ne može, niti smije, zat-varati u sebe ili u druge uske okvire, jer "svako zatvaranje rezultira provincijaliz-mom", dok se razmjenom obogaćuje i napreduje. Navodi neke pretpostavke koje su od 1950. odigrale važnu ulogu. Prije svega društvenu važnost odgoja i obrazovanja za politički i ekonomski raz-vitak uočavaju i promiču međunarodne organizacije kao UNESCO i OECD, koje i fi-nanciraju masovno obrazovanje. Tako se dogodila kvantitativna ekspanzija osmiš-ljena ekonomskim, sociološkim i psiho-loškim teorijama.

'70-ih i '80-ih godina događa se "prom-jena shvaćanja razvoja koji se ne gleda samo u industrijalizaciji nego je višedi-menzionalni - politički, socijalni, duhovni, ljudski". Teorija odgoja i obrazovanja mora otkriti "zakonitosti". Uglavnom su četiri "fundamentalne znanosti o odgoju i obrazovanju: psihologija, sociologija, eko-nomika i odgojno-obrazovna antropologi-ja, od kojih je ova zadnja i najmlađa".

Karakteristično je da vlada "integrira-ni pristup" (nema više monističke paradig-

me). "Zato je interdisciplinarnost u is-traživanjima naravna potreba, a formirane su i asocijacije koje to promiču. Rađa se Svjetska asocijacija i velik broj nacionalnih asocijacija o odgoju i obrazovanju." U tom kontekstu i HAOZ je potenciran ovim po-trebama:

- prije svega na djelu su "integrativni tehnološki, ekonomski i politički procesi u zapadnom razvijenom svijetu" (nerazvije-ni istok se dezintegrira),

- cirkulacija radne snage i ideja,
- izgradnja standarda u koje se tre-bamo uključiti,

- ujednačavanje nacionalnih odgoj-no-obrazovnih kriterija i politika te pove-zivanje istraživača.

Posljednjih decenija osjeća se ipak zastoj u znanosti o odgoju i obrazovanju, disciplinska razdvojenost, minimalna su-radnja u totalitetu, što sve pogoduje vo-luntarizmu. Rješenja ovih problema su dobro zamišljena u "Statutu" HAOZ-a, a u praksi će se vidjeti.

Dr. Ante Bežen iznosi kratke "Osnove programa Hrvatske akademije odgojnih znanosti" u kojima ističe "tri neposredne istraživačke zadaće prioritete za 1992. godinu i naredno razdoblje do kraja 20. stoljeća:

1. Kritička procjena i rekapitulacija ukupnog povijesnog nasljeđa hrvatskog školstva u proteklom i ovom stoljeću, posebno od osnivanja HPKZ-a 1871, te s tim u svezi izrada povijesti teorije i prakse odgoja, do naših dana suvremenom inter-disciplinarnom historiografskom metodo-logijom.

2. Sustavna prezentacija stanja i dostignuća teorije i prakse odgoja u razvi-jenim zemljama na temelju interdiscipli-narnih istraživanja i sintetskih uopćavanja trendova suvremenog razvoja odgojne te-orije i prakse.

3. Uspostavljanje osnova modernog školskog sustava u Republici Hrvatskoj, zasnovanog na iskustvima civilizacijskih dostignuća razvijenih demokratskih drža-va i progresivne pedagoške misli i prakse u Hrvatskoj kao pretpostavke za ubrzani razvoj Hrvatske i njen ulazak u Europu '92.

Hrvatska akademija odgojnih znanosti će, zalažući se za realizaciju ove tri prioritete znanstvene zadaće, a u surad-nji sa za to mjerodavnim institucijama, pridonijeti rekonceptualizaciji i ponovnom strukturiranju školskog sustava te oživot-vorenju takvog sustava koji je primjeren

povijesnim tradicijama Republike Hr-vatske i stvarnom stanju obrazovanja u razvijenom svijetu. Konačni cilj je os-tvarivanje racionalne i efikasne škole u Republici Hrvatskoj, koja će njegovati de-mokratski duh i vrijedosti, predajući ih gospodarstvu, kulturi, obrani i drugim po-dručjima našeg narodnog života."

Nakon ovih načelnih intervenata i doprinosa slijedila je rasprava i usvajanje nacrtu "Statuta Hrvatske akademije od-gojnih znanosti".

Uz sam naslov Josip Marinković pred-laže termin "znanosti o odgoju" umjesto "odgojne znanosti" koji podrazumijeva, kaže, da postoje i neke "neodgojne zna-nosti". Nakon više intervenata (Previšić, Težak, Pavlina) ostao je termin "odgojne znanosti" jer baš on, i to u duhu hrvat-skoga jezika, precizno određuje predmet tih znanosti. Povučena je i paralela s "medicinskim znanostima", a na tom po-dručju, kako je poznato, ne postoje ni-kakve "znanosti o medicini".

Nikola Pastuović iznio je niz kraćih primjedaba i to: na čl. 1. zadnja riječ um-jesto "odgoja" predlaže "odgojnih djelat-nosti". Nakon diskusije predložen je i us-vojen termin "odgojne teorije i prakse". Čl. 4. engleski naziv ispustio je jedno slovo, pa umjesto "science" treba stajati "scien-ces", što je odmah i ispravljeno. Na čl. 9. umjesto "unapređenju" treba stajati "unapređenja", što je i prihvaćeno kao logično. O čl. 11, koji govori o tome tko može postati članom Akademije, razvila se diskusija.

Stojan Knežević iznosi iskustvo iz HAMZ-a u kojem je uređeno da "za primi-tak novog člana moraju biti dvije poziti-vne recenzije na temelju kojih Skupština odlučuje vrednujući doprinos kandidata. Ipak, mora postojati selekcija, ne može biti 'urbi et orbi'. Važna je i ravnomjerna zastupljenost struka, kao i regija. (U 12,25 h svirana je uzbuna - zračna opasnost - ali se zbor nije dao zbuniti).

Filip Jelavić zaoštrava i proširuje dis-kusiju o temi: Tko može postati članom HAOZ-a, tražeći jasne kriterije i precizno određenje, zalažući se pritom da kandidat mora imati "znanstveni i moralni dignitet osobe".

Zadnja točka dnevnog reda bila je Iz-bor Predsjedništva Akademije. Jednoglas-no je usvojen prijedlog da se Predsjed-ništvo bira iz Osnivačkog odbora koji je i iznio glavni teret organizacije na svojim plećima. On će i pripremiti 1. redovnu godišnju skupštinu koja bi se trebala što prije održati kako bi se onda krenulo u ostvarenje nada probuđenih osnivanjem HAOZ-a.

Utemeljiteljskoj skupštini prisustvo-ovala je i ekipa HTV-a kojoj je dr. N. Ku-jundžić dao kraći intervju, što je zajedno s kratkim sažetkom zborovanja bilo prika-zano u večernjem informativnom pro-gramu.

ZAPISNIČAR: I.M